

ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО - ЗАПОРУКА РЕВІТАЛІЗАЦІЇ
БАСЕЙНІВ РІЧОК

ORGANIC FARMING - THE KEY TO RIVER BASIN REVITALIZATION

*Шара Світлана Юріївна, аспірант, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
e-mail: sv.shara12@gmail.com*

<https://orcid.org/0000-0002-6669-6667>

Анотація. В статті визначено один з головних елементів оздоровлення басейну Дніпра за рахунок припинення внесення гербіцидів, пестицидів та мінеральних добрив, недопущення монокультури кукурудзи, соняшнику, ріпаку, сої та розширення площ органічного землеробства, консервації орних земель і розширення площ природних кормових угідь, лісів та лучно-болотних комплексів і природних систем.

Досліджено, що державна регуляторна політика і нормативи природокористування повинні сприяти сільськогосподарським підприємствам, що впроваджують і ведуть органічне землеробство.

В роботі також визначено основні аспекти і чинники, які характеризують економічне середовище і оточення, економічні переваги застосування екологічної органічної ренти (монопольної), особливого бізнес-середовища щодо формування цін на органічну продукцію та впровадження екологічного маркетингу.

Дослідження умов екологічно-сталого господарювання в сільському господарстві визначили головну ланку - необхідність ведення органічного землеробства зі значним потенціалом водо-аккумуляції і підвищення природної родючості оздоровлених земель. Особливо важливим аспектом виступає цінова складова, в основу якої покладено унікально створену монопольну ренту органічного землеробства та особливий попит і не еластична пропозиція. Указане необхідно враховувати в системі стратегічного управління, програмного розвитку екологічних відносин і оздоровлення (ревіталізації) земель басейну річки Дніпра.

Система формування здорового середовища в басейні Дніпра, на землях підприємств, що ведуть органічне землеробство, повинна враховувати середовище діяльності, взаємодію багатьох чинників щодо еколого-економічних цілей, обмежень і програм розвитку.

У статті подано розроблену структурно-логічну схему стратегічного розвитку органічного землеробства на землях басейну Дніпра. Указане, сприяючи розширенню просторового базису

органічного землеробства при формуванні державного стратегічного басейнового управління з метою оздоровлення басейну Дніпра, забезпечує сталий розвиток і ревіталізацію водних ресурсів.

Ключові слова: басейн річки Дніпро, органічне землеробство, екологічна монопольна рента, сталий розвиток, стратегічне управління, екологічний маркетинг, ревіталізація.

Вступ

Стан водних угідь і земель басейну річки Дніпро особливо погіршують сільськогосподарські товаровиробники, які пропашними культурами зневоднюють території, розорюють природні кормові угіддя, надвисокими дозами міндобри, гербіцидів і пестицидів знищують органічні гумусні ґрунтові комплекси, знижують вологоємність ґрунту, формують не тільки ґрунтотоксикоз а і водо-токсикоз поверхневих, ґрунтових і підґрунтових вод.

В Україні у земельних відносинах переважає власний приватний інтерес, як орендодавців так і орендарів [16].

Товаровиробники прагнуть отримати максимальну економічну вигоду з використанням широкого спектру хімічних речовин. Погіршується не тільки природна родючість земель а також ігноруються вимоги екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища і сталого розвитку територій, водних ресурсів, аквакультури [15].

В країнах світу за останні 20 років спостерігається екологічна революція, а країни Європи формують інституціональні інвайронментальні економічні системи, проводять переоцінку екологічних цінностей та екологічний маркетинг, підвищують екологічну культуру населення і етику поведінки, сприяють попиту на екологічно чисті продукти харчування. Указане змінює орієнтири агровиробництва до систем органічного землеробства, оздоровлення ґрунтів та відмови від застосування штучних хімічних речовин в землеробстві. Світовий досвід ревіталізації басейнів річок доказав, що багатогранна еколого-економічна регуляторна політика держави базуючись на вимогах інвайроментальної економічної системи повинна стимулювати органічне землеробство.

Але органічне землеробство в Україні діє під тиском зовнішніх і внутрішніх негативних впливів, що визначають необхідність прийняття регуляторних управлінських рішень, що формують переваги розвитку сталого органічного землеробства.

Виклад основного матеріалу

Аналіз наукових досліджень і публікацій указують на невелику кількість досліджень, щодо необхідності переходу агровиробництв на органічні засади і підкреслюють негативний вплив сучасного традиційного інтенсивного землеробства на землі України і водне природне середовище.

В Україні вивченням органічних аспектів землеробства займались вчені: С.Антонець, М.Опара, Г.Шарий, А.Сохнич, О.Ульянченко, а особливостями управління в сфері землекористувань: А.Третяк, Д.Добряк, О.Попов, В.Тимошевський, Л.Новаковський, В.Губенко, О. Дребот, А.Юрченко, М.Шикула, В.Писаренко [1-4]. Ряд вчених указують на позитивний досвід ревіталізації ріки Рейн, адже ріка перетворилась на окрасу Європи. Особливо унікальна ревіталізація територій проведена у місті Ессен і приміських зонах. Технологічні рішення країн Європи і Канади унікальні по відношенню до охорони вод і сільськогосподарських земель [9]. У Норвегії в річках можна пити воду, тому що нормативи з боку держави використання гербіцидів, пестицидів і мінеральних добрив, як і у Німеччині дуже жорсткі [7,9]. Вчені визначають умови ревіталізацій сільськогосподарських земель, так Я.В.Геник визначив технологічну класифікацію порушених земель і умови їх ревіталізації [5].

Макроекологічне стратегічне управління і державне регулювання в сфері екологічних систем також розглядаються багатьма вченими, так вчені Добрянський Л.О., Жарова Л.В., Хлобистов Є.В., вивчають стратегічний потенціал екологічної безпеки [12].

Але, не зважаючи на численні дослідження і наукові публікації, проблеми ревіталізації басейну Дніпра, земель і вод, за рахунок впровадження органічного землеробства досліджено недостатньо.

Можна констатувати, що повсюдна розораність, відсутність, як органічного так і точного землеробства на більшості земель визначає загальну сільськогосподарську діяльність в басейні Дніпра, поряд з кліматичними змінами, маловоддям, забрудненням вод побутовими і промисловими відходами, найбільшими негативними екстерналіями, що погіршують якість вод і екологічний стан водойм найбільше. Але у суспільстві екологічні пріоритети України, ще не стали пріоритетами, так еколог В.Борейко, відмічає, що проект закону про обмеження використання деяких отрутохімікатів в сільському господарстві аграрний комітет Верховної ради навіть не взяв до розгляду. О.Крайнюков звертає також увагу на необхідність комплексної оцінки об'єктів басейну ріки, та підкреслює, що кількість сполук хімічних речовин, а особливо сполук азоту і фосфору та важких металів, що скидаються у Дніпро і притоки перевищує 6 тис.тон на рік [11].

Метою даної статті є визначити значимість та шляхи впровадження органічного землеробства в системі заходів стратегічного оздоровлення басейну Дніпра та водосховищ.

Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води не тільки не виконана, а була повністю провалена [13], як і Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства, та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року [14]. Держава звертає увагу виключно на гідротехнічні споруди і енергетичні системи та гідроелектростанції підтримуючи діючий стан, залишаючи поза увагою екологічні проблеми водосховищ, басейнові системи, рибництво і соціально-економічні проблеми життя людей. У поверхневих водах басейну Дніпра виявлено 161 забруднювач, а за останні 15 років в басейні Дніпра реконструйовано лише 3 очисні системи із 132 головних діючих.

Тому в Україні необхідно стратегічно змінити системні підходи і шляхи вирішення екологічних проблем. Одним із таких позитивних чинників впливу є органічне сільськогосподарське виробництво, а особливо землеробство.

Під органічним виробництвом, на мій погляд необхідно розуміти систему ревіталізації земель та господарювання при повній відмові від використання хімічних речовин не природного походження і ГМО, за рахунок врахування природних екологічних чинників і закономірностей вирощування продукції рільництва, що дозволяє оздоровляти не тільки землі сільськогосподарського призначення, а повертати до життя лучно-болотні угіддя, басейни річок, лісові масиви, урбанізовані території суттєво підвищуючи їх екологічно-ландшафтний потенціал і суспільну геополітичну цінність.

Так як у басейні річки Дніпро сільськогосподарських земель до 70%, їх екологічний стан впливає на екологію найбільше.

Інституціонально органічне землеробство повинно визначатись як система господарювання що націлена не лише на ефективне використання земель, а переважно на раціональне (розумне) використання з метою відновлення і збереження природної родючості, природно-ресурсного(включаючи водний) потенціалу, оздоровлення земель, недопущення ґрунтовтоми та ґрунтотоксикозу.

Ведення органічного землеробства вимагає стратегічного управління, як державного і органів місцевого самоврядування, та розумної внутрівиробничої організації, яка враховує природно-ресурсні, кліматичні, біологічні чинники біорізноманіття, протидіючи ентропії тобто поверненню природних систем в стан природного хаосу, формуючи систему сталого розвитку територій і здоров'я тваринного світу та аквакультури.

Аналіз діяльності конкретних сільськогосподарських підприємств показує, що система органічного землеробства попадає під більш високий зовнішній тиск з боку власників паїв, орендодавців і споживачів продуктів харчування, коли одні отримують безоплатне невіддільне докорінне поліпшення своєї власності - якісних характеристик земельних ділянок, а інші мають право вибору між традиційними продуктами (дешевими) і органічними (дорогими) при низькій купівельній спроможності.

Усвідомлюючи отримані невіддільні поліпшення і переваги частина орендодавців бажають розірвати орендні відносини з виробником органічної продукції і самостійно споживати надвисоку природну родючість оздоровлених земель. Потенційні орендарі традиційного землеробства пропонують останнім великі кошти, особливо в тіншовому форматі, тільки щоб отримати оздоровлені родючі чорноземи, та споживати природну родючість з метою власної економічної вигоди.

Цілі оздоровлення земель, а особливо басейну річки Дніпро вимагають зміни державних регуляторних норм і системи оподаткування, стимулювання і орендних відносин, системи санкцій та стимулів і т.д. [13-14].

Для оздоровлення басейну Дніпра, необхідно щоб сільгоспідприємства органічного виробництва підпадали під політику захисту, стимулів і протекціонізму держави, яка повинна напрацювати інституції в рамках сприяння і підтримки інституту органічного землеробства, в свою чергу тиснути санкціями на традиційних товаровиробників скорочує обсяги хімізації земель.

Сьогодні навпаки, в Україні товаровиробники органічної продукції організовують діяльність в умовах системної лібералізації екологічно-безпекових норм земельного, екологічного і водного законодавства, діє тінвовий обіг земель, а просторовий базис сільгоспідприємств постійно змінюється і це просто унеможливило ведення органічного землеробства.

Державні контрольні функції в сфері охорони ґрунтів і поверхневих вод не дієві, відсутні регуляторні механізми з боку громад і держави, щодо загальної охорони земель і ґрунтів, збереження природної родючості, якісних і водних характеристик ґрунтів, в тим числі і в басейні річки Дніпро.

Вологоємність ґрунтів при веденні органічного землеробства, за рахунок приросту органічних решток і біоти в родючому шарі ґрунту зростає в рази, а 1 гр. гумусу утримує 320 гр. продуктивної вологи. Це унікальний для природи показник водоакумуляції природним едафотопом.

П'ятдесятирічний досвід роботи академіка, героя України Семена Антонця, вказує, що на 9 тис.га земель НВП «Агроекології» в Полтавській області попри відсутність державних механізмів підтримки забезпечено ріст родючості ґрунтів, покращення якісних і кількісних характеристик біокосної системи ґрунту [1].

Але С. Антонєць впроваджував і вів органічне землеробство спираючись на дуже жорсткі принципи:

- недопущення використання сторонніх хімічних речовин і мінеральних добрив у ґрунт (крім органічних добрив само виробництва, поживних решток і рослин сидератів);
- недопущення генно-модифікованих організмів.

В інституціонально визначеному ЄС і Україною органічному сертифікованому ековиробництві (регламент ЄС №889/2008) допускається використання декількох сотень хімічних речовин (наприклад, сульфат міді), що аж надто лібералізує органічне виробництво [3].

Підприємство істинно органічного агровиробництва НВП «Агроєкологія» з 1978 року в існуючих і збережених до 2023 року межах (9 тис.га), взагалі відновилося від застосування будь-яких хімічних речовин і втратило прибутків (втрачена вигода) більше 1 млрд.грн. [4], але забезпечило не тільки докорінне оздоровлення ґрунтів, а і відновлення вмісту гумусу на 0.53% в ґрунтах що використовує підприємство.

Але за відсутності регуляторної політики, власники паїв, на яких відновлено, і підвищено природну родючість земель, розривають договірні відносини з НВП «Агроєкологія» і передають паї у користування фермерам, споживаючи відновлену родючість земель та отримуючи надприбутки. В результаті підприємство за останні 10 років на 14.3% зменшило площі земель, оздоровлених і задіяних в органічному землеробстві.

Економічний інтерес, що переріс в економічний опортунізм власників земельних (паїв), є одним із зовнішніх негативних факторів середовища, в якому функціонують підприємства органічного землеробства в Україні.

Підвищені ціни на органічну продукцію формують органічну монопольну ренту, яка споживається сільгоспвиробником. Екологічна органічна рента-це різновид монопольної ренти, що формується на унікально оздоровчих землях, придатних по своїм характеристиках до ведення органічного виробництва. Ведення органічного землеробства на землях НВП «Агроєкологія» сформувало на землях господарства за 50 останніх років монопольну ренту - екологічну ренту органічного виробництва [16].

Унікально оздоровлений ґрунт спроможній високою природною родючістю продукувати високо-цінну органічну продукцію, екологічно-чисту і яка користується попитом споживачів на світових ринках по монопольно-високим цінам, та вимагає набагато менше операційних виробничих затрат ніж традиційне.

Зовнішнє економічне середовище в Україні в умовах війни, ще погіршилося, але стійкість органічного виробництва виявилась вищою за традиційне, тому що воно характеризується рентними відносинами, які залежать від цін на органічну продукцію, і від продуктивності земель, що включені до органічного виробництва, а не тільки купівельної спроможності громадян. Але в останні роки в басейні річки Дніпро особливо інтенсивно проходять процеси зневоднення орних земель, річкових долин, маловоддя малих річок, в результаті розорювання природних кормових угідь, заплав річок, водоохоронних зон, переходу від травопільних до виключно пропашних культур і високоінтенсивних сівозмін з надвисоким рівнем хімізації землеробства.

Негативний вплив оранки особливо відчутно в локальних екосистемах малих річок і потічків, окремих біоценозах і масивах земель. Органічне землеробство вивчене і освоєне багатьма виробниками, і внутрішні ризики для нього не критичні, для нього найбільш складне і негативно впливає зовнішнє середовище. Адже крім правових і ринкових чинників організувати органічне землеробство, яке опирається виключно на існуючий і сформований потенціал природної родючості і задіює виключно механізми органічного впливу, враховуючи біокліматичні ентомологічні чинники, загрози і переваги шукаючи технологічні рішення, що балансують між економічною доцільністю, біопотенціалом культур і біоекономічною шкідливістю хвороб, шкідників, бур'янів, коли сусідні

масиви виробників традиційних низько технологічних систем землеробства є розсадниками карантинних бур'янів, хворобливих спор і бактерій, шкідників надто складно і майже неможливо, тому і потрібний регуляторний вплив держави [16].

Також негативно впливають на основи органічного землеробства сторонні забруднювачі: підприємства нафтодобувної і нафтопереробної промисловості, викиди ТЕЦ, транспорту, металургійного виробництва і гірництва та хімічної промисловості.

Отже, стратегічне управління держави і державна політика, щодо органічного землеробства повинна регулювати фактор зовнішнього оточення, забезпечувати еколого-безпечне середовище на рівні агроландшафту, району, регіону.

З одного боку, зниження указаних ризиків і формування екологічно-економічного безпечного середовища забезпечить окупність витрат і високу ефективність органічного землеробства, а з іншого тільки органічне землеробство має потенціал сформувати дійсно інвайроментальну систему оздоровлення і повноцінної екологічно-безпечної ревіталізації басейну Дніпра і водосховищ в яких екологічні ризики і негативні екстерналії та процеси ентропії концентруються найбільше.

Для товаровиробників органічної продукції навколишнє середовище і біокостна система ґрунту для забезпечення ведення органічного виробництва вимагають:

- збільшення виробничих трудозатрат для більшої кількості механічного обробітку ґрунту і посівів;

- онлайн-моніторинг стану рослин і тварин, яких постійно атакують шкідники і хвороби;

- недопущення перезапилення і генно-змішування генно-модифікованими культурами та труднощі з отриманням чистих від ГМО культур продуктів (коли сама ідея ідеально генетично-чистих культур проблемна, наприклад, у сучасних сортах пшениці є модифікований ген жита, що підвищує морозостійкість і стійкість проти шкідників і хвороб);

- трирічний термін неприбуткового рільництва, як перехідний період до органічного виробництва, що накладає трирічні витрати на майбутню собівартість органічної продукції без будь-яких пільг з боку держави та потенційних споживачів;

- зниження урожайності органічного рільництва порівняно з традиційним;

- проблеми збуту органічної продукції в зв'язку низькою купівельною спроможністю громадян та низькою культурою харчування;

- динамічний і нестійкий просторовий базис орендних площ сільгоспвиробників;

- низька товарність органічного виробництва порівняно з традиційним при використанні в сівозміні рослин-сидератів, багаторічних і однорічних трав, парів, зайнятих парів та перелогів, що складають в структурі до 40%.

В системі органічного виробництва прогнозованість, плановість, врахування ризиків, збалансованість чинників і факторів виробництва особливо біоприродних повинні бути на порядок вищі ніж при традиційному землеробстві де гербіцид чи пестицид виправить прорахунки агрономічного менеджменту [15].

Тому стратегічне управління органічним землеробством вимагає формування в країні інвайроментальної сфери суспільних цінностей і парадигм розвитку і господарювання на всіх рівнях, мікро-особа, мікро-фермер (товаровиробник), локальний – громада, макро-басейн річки Дніпро та державна політика.

Важливий чинник розповсюдження в Україні органічного землеробства, як світовий тренд і геополітична місія нашого народу, стане можливим тільки при нормальній купівельній спроможності населення, особливо пенсійного віку і екологічного маркетингу та державних стимулів здорового харчування дітей та мало захищених соціальних груп населення та дієвій регуляторній політиці держави, щодо оздоровлених ґрунтів і ревіталізації басейну річки Дніпра.

Визначаючи інституціонально стимулюючі норми ведення органічного землеробства, необхідно інституціонально визначити і нормативи санкцій за знищення природно-ресурсного потенціалу агроландшафтів, басейнів рік, поверхневих вод, що використовують виробники традиційного виробництва.

Рішення, як законодавців так і влади, щодо органічного землеробства повинні не тільки задіювати організаційно-правові, організаційно-економічні, організаційно-землевпорядчі та агротехнічні механізми, а включати соціальновідповідальну складову, щодо здоров'я населення, чистоти і якісних характеристик поверхневих вод, рослинного і тваринного світу.

Правові та економічні механізми санкцій повинні включати відповідальність орендодавців і землекористувачів, що відмовляються від органічного землеробства на оздоровлених і екологічно чистих землях. За знищення стійких невіддільних поліпшень необхідно сплатити в бюджет відшкодування щодо втрати органічного землеробства, та штрафні санкції, щодо внесення токсичних речовин, попередньо ввівши загально Європейські нормативи, щодо обмеження хімізації земель і сільського господарства.

Стратегічне управління ревіталізації басейну річки Дніпро вимагають розумних раціональних землевпорядних механізмів і введення зобов'язальних землевпорядних нормативів землекористування прямої дії і в законі «Про землеустрій», а не носити декларативно-лозунговий характер, як це є нині.

Обов'язковою нормою існування землекористувань, повинні бути проекти землеустрою, контурно-міліоративні за умови запроєктованих і освоєних еколого-збалансованих сівозмін та пасовище змін що формують бездефіцитний баланс поживних речовин і гумусу в родючому ґрунті, і виконують вологоакумуляуючі функції націлені на самовідновлення родючості, і підвищення продуктивності земель, включаючи самонасичення біотопа і біокостної системи ґрунту живими організмами, органічними речовинами і їх рештками.

На основі отриманих результатів наукових досліджень сформовано структурно-логічну схему (модель) державного стратегічного регулювання з метою формування саморегулюючої системи басейну Дніпра (рис.1).

Структурно-логічна схема (модель) визначає, що державне стратегічне управління оздоровлення басейну Дніпра і водосховищ повинно охоплювати і враховувати стан базових компонентів «земля», «вода» та чинники і технологічні особливості виробничих систем і комплексів у межах басейну [9,10].

У структурно-логічній схемі в існуючій системі природних ресурсів та вод басейну Дніпра органічне сільськогосподарське виробництво займає лише 1 відсоток і воно не охоплене заповідною охороною з боку держави (крім тих полів, що входять в межі природних екосистем та перебувають під охороною держави (рис.1).

Природні біосферні заповідники і заказники охоплюють лише 5% територій басейну Дніпра.

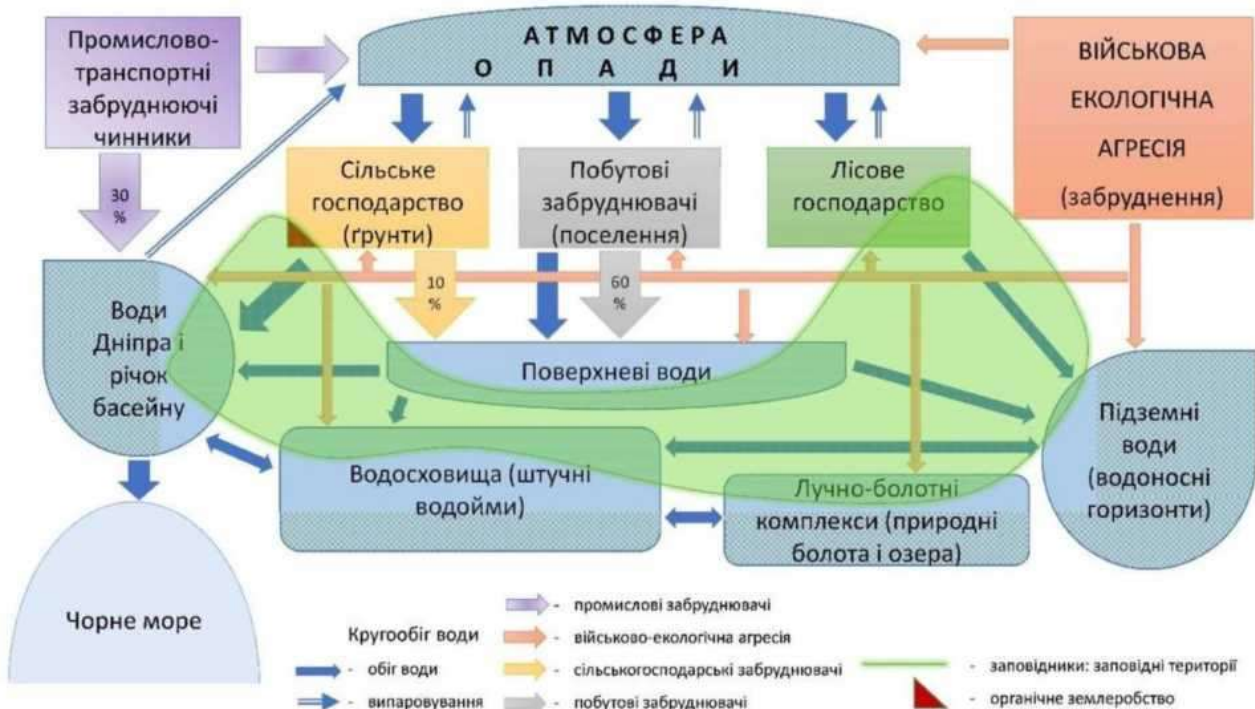
Для початку оздоровлення і ревіталізації басейну річки Дніпро та власної реконструкція водосховищ і повернення до життя мілководних територій водосховищ, територій «грінфілд» і

«браундфілд», підтоплених територій необхідно вийти в структурі угідь і охоронних територій, природних комплексів на пропорції визначені в країнах Євросоюзу [6,7,8].

В Україні особливо різкий позитивний якісний стрибок можна отримати збільшивши площі земель органічного землеробства до 20% сільськогосподарських земель в басейні річки Дніпро.

Переваги органічного землеробства мають вагому соціальну значимість:

- органічні продукти не містять сторонніх хімічних речовин і сполук, вони безпечні і здорові для життя, особливо дітей;
- кращі смакові характеристики, органічних продуктів;
- оздоровлюється генофонд природних елементів;
- різко поліпшується здоров'я людей, зростає середній вік і репродуктивні демографічні показники.

Рисунок 1 – Структурно-логічна схема існуючої системи природних ресурсів та вод басейну Дніпра (розробка автора)

Figure 1 – Structural and logical diagram of the existing system of natural resources and waters of the Dnipro basin (developed by the author)

Висновок. Формування в Україні інвайроментальної економічної системи сприятиме розвитку систем органічного екологічно-чистого сільськогосподарського виробництва, які в свою чергу формують базис ревіталізації басейну Дніпра.

Сільськогосподарські товаровиробники мають високий потенціал для створення монопольно високої екологічної ренти органічного виробництва, що забезпечить оздоровлення земель і води басейну Дніпра, суттєво поліпшить екологічний стан водосховищ, якість питної води і здоров'я людей, але вимагають підтримуючої стимулюючої політики держави.

Державне стратегічне управління, через стимулювання органічного землеробства за рахунок дієвих еколого-економічних і правових інститутів та інституцій сприятиме створенню раціональної системи сталого просторового розвитку в основі якого стоїть органічне землеробство.

В умовах війни органічне виробництво виявилось більш стійким ніж традиційне, так українські виробники у 2022 році збільшили експорт органічної продукції в Європу на 13%.

Оздоровлення басейну Дніпра програмна стратегічна перспектива розвитку України, ревіталізації не тільки наслідків військово-екологічної агресії, а повернення до життя річок, потічків, лучно-болотних комплексів, ґрунтів, підґрунтових вод озер і водосховищ лісів і земель особливо цінних, світу, Українських чорноземів.

Перелік посилань

1. Шикуча М.К., Антоненко С.С., Андрієнко В.О., (1998). Відтворення ґрунтів у ґрунтозахисному землеробстві. 678 с.
2. Антоненко С.С., Антоненко А.С., Писаренко В.М. (2010). Органічне землеробство: з досвіду ПП «Агроекологія» Шишацького району Полтавської області: практ. рекомендації. С. 195-196.
3. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496-VIII від 03.07.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/2496-19#Text> (дата звернення: 11.11.2023).
4. Шарий Г.І., Тимошевський В.В., Фесак С.А. (2018). Агроекологічні перспективи - не загубити надбане. Землевпорядний вісник. № 5. С. 25-29.
5. Генік Я.В., Дида А.П. Трансформації ґрунтового покриву на посттехногенних територіях Коломийського бурого вугільного родовища. Науковий вісник НЛТУ України: Зб.наук.-техн.праць-Львів: РВНЛТУ-2015. Вип.25.10. С.135-140.
6. Методика визначення рівнів токсичності поверхневих і зворотніх вод для контролю відповідності їх якості встановлення нормативним вимогам. Міністерство безпеки України. Київ, 2000. 28с.
7. Правила ведення моніторингу та оцінки якості води транскордонних річок. Схвалено комітетом СЕК-Гельсінки, 1996. 49с.
8. ДСТУ 4174-2003. Якість води. Київ Держспоживстандарт України, 2004.
9. Директива 2000 /60/ ЄС Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу про встановлення рамок діяльності співтовариства в галузі водної політики, 22 жовтня 2000 року. OJL.327.22 December, 2000. С.1-73.
10. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих відходів в Управління водними ресурсами за басейновим принципом». 04.10.2016р. №1641-VIII..
11. Крайнюков О.М. Сучасний екологічний стан водних об'єктів басейну річки Сіверський Донець. Людина та довкілля. Проблеми екології. № 3-4(24). С.71- 77. URL: <https://periodicals.karazin.ua/humanenvizion/article/view/5558> (дата звернення: 11.11.2023).

12. Добринська Л.О., Жарова Л.В., Хлобистов С.В., "Стратегічний потенціал екологічної безпеки: Технології екологічного зростання: (монографія) за наук.резиденцією проф. Хлобистова С.В.- Львів; Український бестселлер 2012284с.
13. Постанова В Р України від 27 лютого 1997 року №123/97-ВР. Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води (Відомості ВР України, 1997, №41, с.279).
14. Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021р. (Відомості ВР України, 2013, №17, с.146).
15. Шарий Г.І. Організація виробництва на підприємствах органічного землеробства / Г.І. Шарий, С.В. Нестеренко, В.В. Щепак // Аграрна економіка- 2021-т.14-№1-2-с.75-81.
16. Шарий Г.І. Охорона ґрунтів: екологічна рента, як стимул органічного землеробства. Економіка АПК 2019р. № 10, ст..26-33.

ORGANIC FARMING - THE KEY TO RIVER BASIN REVITALIZATION

Svitlana Shara, Postgraduate student, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»,
e-mail: sv.shara12@gmail.com, +380508851444, <https://orcid.org/0000-0002-6669-6667>

Summary. The article identifies one of the main elements of the Dnipro River basin rehabilitation through the cessation of herbicides, pesticides and mineral fertilizers, prevention of corn, sunflower, rapeseed, soybeans monoculture and organic farming expansion, arable land conservation and natural fodder lands, forests and meadow-marsh complexes and natural systems expansion.

It has been shown that the state regulatory policy and environmental management standards should facilitate agricultural enterprises that implement and conduct organic farming.

The paper also identifies the main aspects and factors that characterize the economic environment, the economic benefits of using ecological organic rent (monopoly), a special business environment for the formation of prices for organic products and the introduction of environmental marketing.

Studies of the conditions for environmentally sustainable management in agriculture have identified the main link - the need for organic farming with a significant potential for water accumulation and increasing the natural fertility of rehabilitated land. A particularly important aspect is the price component, which is based on the uniquely created monopoly rent of organic farming and the special demand and inelastic supply. The above should be taken into account in the system of strategic management, program development of environmental relations and rehabilitation (revitalization) of the lands of the Dnipro river basin.

The system of forming a healthy environment in the Dnipro basin, on the lands of enterprises engaged in organic farming, should take into account the environment of activity, the interaction of many factors with regard to ecological and economic goals, restrictions and development programs.

The article presents the developed structural and logical scheme of strategic development of organic farming on the lands of the Dnipro basin. The above, by contributing to the expansion of the spatial basis of organic farming in the formation of the State strategic basin management with the aim of improving the Dnipro basin, ensures sustainable development and revitalization of water resources.

Key words: Dnipro River basin, organic farming, environmental monopoly rent, sustainable development, strategic management, environmental marketing, revitalization.

References

1. Shykula M.K., Antonets' S.S., Andriyenko V.O., (1998). Vidtvorennya gruntiv u gruntozakhysnomu zemlerobstvi. 678 s. [in Ukrainian].
2. Antonets' S.S., Antonets' A.S., Pysarenko V.M. (2010). Orhanichne zemle-robstvo: z dosvidu PP «Ahroekolohiya» Shyshats'koho rayonu Poltavs'koyi oblasti: prakt. rekomendatsiyi. S. 195-196.
3. Zakon Ukrayiny «Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannya orhanichnoyi produktsiyi» № 2496-VIII vid 03.07.2019 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/2496-19#Text> (Last accessed: 11.11.2023).
4. Sharyy H.I., Tymoshevs'kyy V.V., Fesak S.A. (2018). Ahroekolohichni perspektyvy - ne zahubyty nadbane. Zemlevporyadnyy visnyk. № 5. S. 25-29.
5. Henyk YA.V., Dyda A.P. Transformatsiyi hruntovoho pokryvu na posttekhnohennykh terytoriyakh Kolomyys'koho buro-vuhil'noho rodovyshcha. Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny: Zb.nauk.-tekhn.prats'-L'viv: RVVNLТУ-2015. Vyp.25.10. S.135-140.
6. Metodyka vyznachennya rivniv toksychnosti poverkhnevyykh i zvorotnykh vod dlya kontrolyu vidpovidnosti yikh yakosti vstanovlennya normatyvnym vymoham. Ministerstvo bezpeky Ukrayiny. Kyiv, 2000. 28s.
7. Pravyla vedennya monitorynhu ta otsinky yakosti vody transkordonykh ri-chok. Skhvaleno komitetom YEEK-Hel'sinky, 1996. 49s.
8. DSTU 4174-2003. Yakist' vody. Kyiv Derzhspozhyvstandart Ukrayiny, 2004.
9. Dyrektyva 2000 /60/ YES Yevropeys'koho parlamentu i Rady Yevropeys'koho Soyuzu pro vstanovlennya ramok diyal'nosti spivtovarystva v haluzi vodnoyi polityky, 22 zhovtnya 2000 roku. OJL.327.22 December, 2000. S.1-73.
10. Zakon Ukrayiny «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vprovadzhennya intehrovanykh vidkhodiv v Upravlinnya vodnymy resursamy za baseynovym pryntsypom». 04.10.2016r. №1641-VIII.
11. Kraynyukov O.M. Suchasnyy ekolohichnyy stan vodnykh ob'yektiv baseynu richky Sivers'kyi Donets'. Lyudyna ta dovkillya. Problemy ekolohiyi. № 3-4(24). S.71- 77. URL: <https://periodicals.karazin.ua/humanenvizion/article/view/5558> (Last accessed: 11.11.2023).
12. Dobryns'ka L.O., Zharova L.V., Khlobystov YE.V., "Stratehichnyy potentsial ekolohichnoyi bezpeky: Tekhnolohiyi ekolohichnoho zrostannya: (monohrafiya) za nauk.rezydentseyu prof..Khlobystova YE.V.- L'viv; Ukrayins'kyi best-seller 2012284s.
13. Postanova V R Ukrayiny vid 27 lyutoho 1997 roku №123/97-VR. Natsional'na prohrama ekolohichnoho ozdorovlennya baseynu Dnipra ta polipshennya yakosti pytnoyi vody (Vidomosti VR Ukrayiny, 1997, №41, s.279).
14. Zahal'noderzhavna tsil'ova prohrama rozvytku vodnoho hospodarstva ta ekolohichnoho ozdorovlennya baseynu richky Dnipro na period do 2021r. (Vidomosti VR Ukrayiny, 2013, №17,s.146).
15. Sharyy H.I. Orhanizatsiya vyrobnytstva na pidpryyemstvakh orhanichnoho zemlerobstva / H.I. Sharyy, S.V. Nesterenko, V.V. Shchepak // Ahrarna ekonomika- 2021-t.14-№1-2-s.75-81.
16. Sharyy H.I. Okhorona hruntiv: ekolohichna renta, yak stymul orhanichnoho zemlerobstva. Ekonomika APK 2019r. № 10, st..26-33.

Дата надходження до редакції 13.10.2023.